

2010D14824

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld ... 2010

De commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor Defensie hebben over het rapport «Monitoring verwerving Joint Strike Fighter; Stand van zaken augustus 2009» van de Algemene Rekenkamer (Kamerstuk 31 300, nrs. 13–14) de navolgende vragen ter beantwoording aan het kabinet voorgelegd.

Deze vragen, alsmede de daarop bij brief van 2010 gegeven antwoorden, zijn hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie voor de Rijksuitgaven,
Aptroot

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Miltenburg

De griffier van de commissie voor de Rijksuitgaven,
Groen

1

Kan inzage worden gegeven in hoeveel vertraging het oorspronkelijk voorziene test- en oefenprogramma voor Nederlandse piloten met de twee voor Nederland beoogde testvliegtuigen op dit moment heeft opgelopen ten opzichte van de oorspronkelijke planning en ten opzichte van de planning van januari 2009 waarin sprake was van een «spin-up» van deze fase vanaf februari 2013 en een uitvoering van deze fase tussen augustus 2013 en oktober 2014?

2

Krijgen de twee voor Nederland beoogde testtoestellen nog steeds dezelfde oorspronkelijke functie, te weten een test- en oefenprogramma voor Nederlandse piloten?

Zo neen, voor welke andere functies in welke fase van het JSF-project wordt hun inzet nu geheel of gedeeltelijk ook voorzien?

3

Kan inzage worden gegeven in hoeverre er met de opgelopen vertragingen en tegenvallers in het JSF-project sprake is van wanprestatie en contractbreuk door Lockheed Martin of andere contractpartijen?

Kan e.e.a. gespecificeerd worden aan de hand van de relevante teksten uit de verschillende Memoranda of Understanding (MoU's)?

4

Kan inzage worden gegeven in hoeverre de toegezegde Nederlandse bijdrage aan de bouw van een eerste JSF-testvliegtuig gedurende 1 jaar (voor maximaal € 20 miljoen) op dit moment ook reeds daadwerkelijk tot besteding en uitvoering heeft geleid?

5

Wat is reeds bekend over het mogelijk gebruik van onder andere cadmium en/of nanotechniek ten behoeve van stealth coating of anticorrosie coating voor de JSF? Met welke mogelijke gezondheidsrisico's moet daarbij vanuit het voorzorgbeginsel reeds rekening worden gehouden? Kunnen die risico's reeds gespecificeerd worden als zijnde voor de piloten, voor dienstverleners van de Koninklijke Luchtmacht op de grond en/of voor omwonende burgers? Welke investeringen zijn tot op heden verricht om over te kunnen gaan tot het automatisch tanken van jachtvliegtuigen op de grond en onder welk begrotingsartikel worden die investeringen verantwoord?

6

In hoeverre kan het bericht bevestigd en/of ontkend worden dat Italië contractueel bedongen heeft, op aandrang van het parlement, dat niettegenstaande de toepassing van het (JSF) best value principe, Italië een compensatie zal krijgen die proportioneel in relatie staat tot de omvang van zijn deelname in het JSF-programma, en dat men er in Italië daarbij vanuit gaat dat minstens 75% van hun investeringen in het project ook daadwerkelijk terugvloeit naar Italië? Welke invloed zal zo'n toezegging hebben op de kans dat Nederland ooit in aanmerking komt voor een assemblage- en/of onderhoudslijn voor de JSF in Europa?

7

Wat is de laatste stand van zaken inzake de kostenontwikkeling van een vlieguur van de JSF F-35A CTOL versie inzake onderhoud, brandstof etc. en in hoeverre spreken de diverse partijen (JSF Programma Office (JPO), Lockheed Martin, Joint Estimating Team (JET), etc.) elkaar op dit punt tegen? Met welk percentage zijn deze kosten toegenomen ten opzichte van de oorspronkelijke verwachting in 2002? Met welk percentage zijn deze kosten toegenomen ten opzichte van de berekeningen in april 2008?

8

In hoeverre blijkt uit de meest actuele feitelijke gegevens waarover direct en indirect o.a. via het JPO beschikt kan worden, dat de conclusie van het JET, dat het afronden van de ontwikkelingsfase minimaal US\$ 3,6 miljard extra en twee jaar meer tijd zal vergen dan het JPO eind 2008 nog heeft ingeschat, gerechtvaardigd is?

9

Kan om praktische redenen een tabel worden verstrekt met omrekenfactoren tussen prijspeil 2001, 2005, 2006, 2008?

10

Verwacht Defensie een aanzienlijke kostenstijging van het JSF-project, net als de Amerikaanse onderminister, de Amerikaanse Rekenkamer (GAO) en de JET? Wanneer in 2010 komt hier meer duidelijkheid over?

11

Heeft de Inspectie der Rijksfinanciën de aanpassing van het verwervingsbudget met € 487 miljoen getoetst en geaccordeerd, aangezien de auditdiensten van de ministeries van Defensie en Economische Zaken dit wel aangeven en de Algemene Rekenkamer in haar verslag meldt dat dit nog niet gebeurd zou zijn?

12

Kan de Kamer een specifiek overzicht worden geven over welke bedragen voor het JSF-project reeds zijn gebudgetteerd, in hoeverre deze reeds juridisch zijn vastgelegd en hoeveel het Nederland zou kosten om onder deze juridische verplichting uit te komen?

13

Kan het kabinet specifiek aangeven hoeveel de onderhoudskosten van de F-16 bedragen als we de aanschaf van de JSF uitstellen?

14

Vindt het kabinet dat de mate waarin Nederland afhankelijk wordt van Lockheed Martin en de Amerikaanse overheid met betrekking tot de informatiebeveiliging bij de keuze voor de JSF verantwoord in het kader van de nationale veiligheid?

15

Is het kabinet bereid te voldoen aan de aanbeveling van de Algemene Rekenkamer om voor de definitieve besluitvorming over de vervanging van de F-16 in kaart te brengen op welke manier de veiligheid van gevoelige nationale informatie gewaarborgd is in het Autonomic Logistics Information System (ALIS-informatiesysteem)?

16

Kan het kabinet de Kamer een financieel overzicht geven van alle activiteiten met betrekking tot de implementatie van het ALIS-informatiesysteem?

17

Kan een inschatting worden gemaakt over de ingebruikneming van de JSF, aangezien de Amerikaanse luchtmacht heeft aangekondigd dat het toestel waarschijnlijk niet voor 2015 in gebruik kan worden genomen?

18

Kunnen uitspraken worden gedaan over ramingen van het verwervingsbudget en exploitatiebudget voor het komende jaar in verband met de

aanpassing aan het prijspeil 2009? Zullen deze budgetten weer met honderden miljoenen stijgen?

19

Is de raming van Defensie in de Jaarrapportage 2008 over de totale uitstapkosten van 854, 8 miljoen euro nog steeds juist of zijn er indicaties dat deze kosten zijn verminderd of zijn toegenomen? Is er al consensus bereikt met de auditdiensten en de Inspectie der Rijks Financiën (IRF) over een eenduidige methodiek voor het berekenen van de uitstapkosten en wanneer kan een nieuwe berekening naar de Kamer worden gestuurd?

20

Kan een overzicht worden gegeven van de sunk costs van de JSF-investeringen?

21

Komt er een consortium buy tot stand en zo ja, op welke besteljaren deze wordt toegepast?

22

Welke inschatting over de duur en kosten van het ontwikkelingsprogramma kan het kabinet maken, mede gezien het JET concludeert dat het afronden van de ontwikkelfase minimaal 3,6 miljard dollar extra en twee jaar meer tijd zal vergen dan het JPO eind 2008 heeft ingeschat?

23

Welke verwachting aan orders heeft het kabinet momenteel voor de gehele looptijd van de ontwikkelingsfase? Is de verwachting van het ministerie van Economische Zaken (800 miljoen dollar) nog steeds verantwoord?

24

Welke updates over ALIS in relatie met de informatie over de «NL eyes only» kunnen worden gegeven? Zijn de veiligheidsrisico's nog steeds beheersbaar?

25

Is het kabinet voornemens om de aanschaf van het eerste testtoestel te bevestigen? Zo nee, zal het kabinet deze aanschaf dan annuleren? Wanneer wordt de Kamer hierover geïnformeerd? Welke kosten hangen hiermee samen?

26

Is het kabinet voornemens om verplichtingen aan te gaan voor het tweede testtoestel?

27

Wat betekent het annuleren van de aanschaf van de testtoestellen voor het definitief aanschafbesluit in 2012?

28

Klopt het dat ook zonder de site letter van 6 mei 2009 over de mogelijkheid om af te zien van de koop van het eerste testtoestel, kan worden afgezien van dit eerste testtoestel, omdat het contract voor de productieserie LRIP-3 en het MoU voor de productiefase standaardbepalingen voor ontbinding bevat tegen vergoeding van de gemaakte kosten?

29

Kan bevestigd worden dat vooraf en achteraf elke vlucht met de JSF via het verplichte ALIS «logistieke» systeem in de Verenigde Staten aange-

meld en uitgelezen moet worden? Bij welke instantie of bedrijf in de Verenigde Staten zal dat geschieden?

30

Beoordeelt het kabinet de vrijwel uitsluitende focus op de JSF als vervanger van de F-16 als een risico binnen het project vervanging F-16, mede in overweging nemend dat de Kamer akkoord is gegaan met de uitkomst van de kandidatenvergelijking waaruit de JSF duidelijk als beste toestel voor de beste prijs naar voren komt?

31

Welke gevolgen heeft de recent in de VS geraamde prijsstijging van de JSF voor de prijs die Nederland zal moeten betalen voor de JSF?

32

Is blijvende onzekerheid over de Nederlandse deelname aan het JSF-programma schadelijk voor de betrokkenheid van het Nederlandse bedrijfsleven aan dat programma?

33

Kan de regering een overzicht geven van de bestellingen die reeds zijn geplaatst voor de JSF vanuit de Verenigde Staten en vanuit andere landen? Hoe verhoudt de huidige orderportefeuille zich tot de orderportefeuille van bijvoorbeeld de Saab Gripen? Wat zijn de verwachtingen met betrekking tot toekomstige orders voor de JSF internationaal en hoe verhouden die verwachtingen zich tot de verwachtingen met betrekking tot toekomstige orders van de Saab Gripen?

34

Kan worden ingegaan op de mate waarin een keuze door Nederland voor de F-35 aansluit bij het transitieprogramma van de Koninklijke Luchtmacht respectievelijk het uitfaseren van de F-16 en het invoeren van de opvolger daarvan? Hoe is de situatie in dat opzicht bij een eventuele keuze voor een alternatief als de Saab Gripen?

35

Zullen met ingang van het Jaarrapport 2009 wel alle aanvullende en gerelateerde kosten opgenomen worden die in interne memoranda wel worden bijgehouden en de consequenties daarvan voor een mogelijke verhoging van het investeringsbudget voor Defensiematerieel? Zal tevens aangegeven worden in hoeverre deze kosten al dan niet afhankelijk zijn van het type vliegtuig waarvoor uiteindelijk als opvolger van de F16 gekozen zal gaan worden?

36

Kan van het kabinet alsnog een brief verwacht worden waarin zij de aan de Tweede Kamer verstrekte informatie over de aanpassing van het verwervingsbudget met € 487 miljoen corrigeert voor de melding door de auditdiensten van de ministeries van Defensie en Economische Zaken en getoetst en geaccordeerd door de IRF? Heeft de IRF die toetsing en accordering alsnog volledig verricht?

37

Wat zijn de gevolgen voor de prijs van de JSF van het feit dat de VS veel meer JSF's zullen kopen dan aanvankelijk voorzien? Hoeveel meer JSF's gaan de VS aanschaffen?

38

Is het kabinet, in navolging van de Algemene Rekenkamer, bereid om in alle rapportages aan de Tweede Kamer ook in te gaan op alle financiële en

niet-financiële ontwikkelingen die buiten de projectdefinitie vallen, maar die wel gerelateerd zijn aan het JSF-programma?

39

Van welke concrete doorontwikkelingsplannen van de Block 3 versie in het kader van de MoU Production & Sustainment and Follow-on Development (PSFD) is er sprake? Hoe verhoudt zich dit tot de overeenkomst dat de System Development en Demonstration MoU fase (SDD MoU), zonder meerkosten, zou eindigen met een volledig ontwikkelde Block 3 variant? In hoeverre verschillen de huidige Block 3 specificaties, zoals voorzien aan het eind van de SDD fase, van de oorspronkelijke specificaties uit 2001? Met welke planningsvertraging in de doorontwikkelingsplannen wordt gerekend nu er, nadat in 2006 de MOU-PSFD is ondertekend, de SDD fase inmiddels met 25 maanden is verlengd? Wat voor gevolg heeft dit voor de allocatie van MOU-PSFD budgetten?

40

Waarom is het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) na de kandidatenvergelijking 2008 opdracht gegeven om de achtergrond van de overige relevante kandidaten te laten monitoren? Wat betekent dit voor de eigen verantwoordelijkheid van Defensie en de KLu om de relevante informatie over alle relevante kandidaten bij te houden ook ten behoeve van de informatievoorziening aan de Tweede Kamer?

41

Sinds wanneer en waarom wordt de F-18 Super Hornet door het kabinet alsnog als een relevante kandidaat voor de opvolging van de F16 beschouwd, nadat een (verworpen) motie van die strekking medio 2008 in de Tweede Kamer is ontraden door staatssecretaris De Vries?

42

Kan het kabinet de visie van de Algemene Rekenkamer bevestigen dat Nederland ook zonder side letter kon en kan afzien van het eerste JSF-testtoestel en dat uiteindelijk de concept versie van het LRIP-3 contract tussen JPO en Lockheed Martin uit maart 2009 (pas) op 2 juni 2009 ongewijzigd is getekend? Is het kabinet bereid om alle gegeven informatie in het algemeen overleg van 22 april 2009 en in het plenaire Kamerdebat van 23 april 2009 over de voorgenomen aanschaf van twee JSF-testtoestellen en rond de aangenomen motie Hamer cs, die op gespannen voet staat met deze visie, expliciet te corrigeren? Wil het kabinet deze correcties ook in een aparte brief aanbieden aan de Tweede Kamer?

43

Van welke nieuwe feiten is er sprake sinds de betreffende motie Hamer c.s. in de Tweede Kamer is aangenomen die relevant zijn voor een besluit over het eventueel verder gaan met investeren in één of twee JSF-testtoestellen?

44

Wanneer kan de Kamer het voorstel van het kabinet tegemoet zien om al dan niet door te gaan met de investeringen in het eerste JSF-toestel en eventueel over te gaan tot investeringen in een tweede JSF-testtoestel?

45

Kan met een toelichting het verschil verklaard worden van de in het rapport genoemde prijs van het eerste testtoestel ten opzichte van de F-35A Flyaway Unit Cost? Idem ten opzichte van de kale kostprijs? Is er sprake van eenmalige subsidie door regering van de VS of korting door Lockheed Martin? Hoe is anders te verklaren dat Nederland ruim

20 miljoen dollar onder de meest kale kostprijs dit eerste testtoestel kan inkopen? Of betreft het hier een groot verschil in specificaties? Zo ja welke? Welk risico is er dat Nederland de verschillen tussen de kosten voor long lead items in de verschillende LRIP-fases krijgt doorberekend bij de eind afrekening van deze toestellen als «nakomende» of «bijkomende» kosten?

46

Is het kabinet alsnog bereid cq. acht zij het nu alsnog onontkoombaar dat de resultaten van de Verkenningen en dus ook van de komende heroverwegingsoperatie betrokken gaan worden bij een besluit over de opvolging van de F16?

47

Waarom is in september 2009, tijdens het lopende proces over de Verkenningen, het document «Toekomstvisie commando luchtstrijdkrachten 2020–2030» uitgebracht? Wie heeft/hebben hiertoe het initiatief genomen? Was dit (mede) op verzoek van de interdepartementale werkgroep die deze Verkenningen voorbereidt?

48

Wat is de besparing bij een keus voor de Gripen NG vanwege het enkele feit dat een verlenging van startbanen absoluut niet aan de orde is?

49

In hoeverre (hoeveel en waar) zijn nu mobiele vliegtuigafreminstallaties in gebruik voor de F-16? In hoeverre zijn deze specifiek noodzakelijk in het gebruik voor de F-35A? Welke zijn de additionele kosten hiervoor bij een keuze voor de JSF? Zijn deze installaties noodzakelijk voor de Gripen NG gelet op het Zweedse concept van starten en landen op snelwegen?

50

Kan gespecificeerd worden wat de meerkosten, dan wel besparingen zijn van aanvullende projecten indien in plaats van de F-35A gekozen zou worden voor de Gripen NG, cq de Advanced F-16?

51

Kan alsnog een berekening gemaakt worden van de uitstapkosten van het JSF-programma voor het geval dat Nederland daadwerkelijk uit het gehele JSF-project stapt, Nederland wel aan het JSF-project blijft deelnemen, maar daarvoor geen nieuwe investeringen meer pleegt, niet overgaat tot de aanschaf van twee testtoestellen en mogelijk te zijner tijd ook niet zou besluiten over te gaan tot aanschaf van de JSF als opvolger van de F16? Kunnen in deze berekeningen alsnog wel alle afdrachtkosten van de industrie worden meegenomen, de verkoopopbrengst van de reeds betaalde long lead items en een reële (gespecificeerde) inschatting van de beëindigingskosten, en niet de rentelasten voor het EMU-saldo (omdat die niet door Financiën worden toegerekend)? Kan daarbij tevens worden aangegeven of ook de IRF met de gevolgde berekening kan instemmen?

52

Acht het kabinet met de investeringen die al in de JSF gedaan zijn en de kosten die gemoeid zijn met een eventueel uitstappen uit het project, al een «point of no return bereikt»? Zo nee, wanneer wel?

53

Is reeds overeenstemming bereikt met alle betrokken partijen om te komen tot een eenduidige methodiek voor het berekenen van de

uitstapkosten? Zo nee, waarover bestaat nog verschil van mening en wanneer wordt die overeenstemming wel verwacht?

54

Kan het kabinet een gespecificeerde toelichting geven van het verschil tussen de gerapporteerde kale kostprijs van US\$ 50, 9 miljoen (prijsspeil 2002) en de momenteel bekende kale kostprijs van US\$ 160 miljoen voor een LRIP-3 toestel?

55

Welk prijsbegrip wordt precies bedoeld met «lopende stuksprijs»? Kan het kabinet een gespecificeerde toelichting geven omtrent het verschil van de op bladzijde 42 van het Algemene Rekenkamerrapport vermelde «lopende stuksprijs van US\$ 72 miljoen» zoals door het JPO aan de Algemene Rekenkamer gemeld tijdens haar bezoek en de gemiddelde Flyaway Unit Cost van US\$ 89,5 miljoen, dan wel US\$ 95,6 miljoen zoals blijkt uit de Begroting van de United States Air Force, FY 2010, Exhibit P-40?

56

Kan de stelling van de Algemene Rekenkamer worden onderschreven dat het projectbudget voor het kabinet blijkbaar leidend wordt in het bepalen van het aantal benodigde toestellen en dat de operationele behoeftestelling hieraan ondergeschikt gemaakt wordt?

Indien deze benadering ook leidend zou zijn voor alle partners in het JSF-project en voor alle potentiële afnemende landen, welke gevolgen zou de nu reeds voorziene prijsstijging, nog los van de budgettaire problemen door de financiële en economische crisis, dan direct hebben voor de tot nu toe gehanteerde productieaantallen en indirect door de daardoor optredende spiraal van stijgende prijzen door dalende productieaantallen en omgekeerd?

57

Hoe is te verklaren dat er in juli 2008 sprake is van circa US\$ 4 miljard aan verstrekte contracten voor de series LRIP-1 en LRIP-2, terwijl door de Nederlandse industrie op 1 juli 2008 nog geen productie gerelateerde omzet is gemeld?

Hoe verhoudt zich dit tot de gebruikelijke vooruitbetalingen voor long lead items die de Nederlandse overheid doet? Hoeveel productie gerelateerde omzet is er op 1 juli 2009 daadwerkelijk gefactureerd?

58

Waarom wordt de stand van JSF orders (inclusief onzekere raamcontracten) gerapporteerd in plaats van JSF omzet, zoals relevant voor de het JSF Business Case rekenmodel? Is het mogelijk voortaan alleen daadwerkelijk gefactureerde en betaalde omzet te rapporteren?

59

Kan een gespecificeerde verklaring gegeven worden voor de – los van inflatie – ruim 11% stijging van de verwachte midlife update kosten tussen 2008 en 2009?

60

Wat zijn de gevolgen van de recente berichten over een prijsstijging van de JSF voor orders die belangrijke afnemers als de Verenigde Staten zelf, het Verenigd Koninkrijk, Israël, Italië, Turkije, Noorwegen plaatsen respectievelijk hebben geplaatst?